ШЕВЧЕНКО Сергій Сергійович
здобувач вищої освіти 3 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України

ПАНЬКОВА Лілія Олександрівна
науковий керівник, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного та господарського права Національного університету біоресурсів і природокористування України

(м. Київ, Україна)

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Публічні закупівлі – це процес придбання товарів, робіт і послуг замовником відповідно до вимог законодавства. Згідно із Законом України "Про публічні закупівлі", це діяльність, спрямована на забезпечення потреб держави чи громад за встановленими правилами. Сутність закупівель полягає в гарантуванні ефективного використання бюджетних коштів, прозорості процедур, запобіганні корупції та розвитку добросовісної конкуренції.

Реформування системи публічних закупівель в Україні розпочалося з ухваленням Закону України «Про публічні закупівлі» [1] у 2015 році, який запровадив електронну систему «ProZorro» [2]. Цей крок став важливим для модернізації державних закупівель і гармонізації їх із європейськими стандартами. Проте практика застосування законодавства виявила низку недоліків, що потребують подальшого доопрацювання правової бази.

Основними принципами, визначеними законом, є добросовісна конкуренція, економічна ефективність, відкритість і прозорість, рівноправне ставлення до учасників, об’єктивність вибору переможця та протидія корупційним діям. Публічні закупівлі виконують функції забезпечення потреб держави й громад, стимулювання економіки через державні замовлення, підтримки національних виробників і раціонального

витрачання коштів. Система закупівель охоплює законодавчу базу, інституційну структуру, процедури,

Міжнародний досвід має важливе значення для вдосконалення національних систем. Ключовими документами є Угода про державні закупівлі СОТ і директиви ЄС, зокрема про публічні закупівлі, закупівлі у сферах комунальних послуг і концесійні договори. Існують різні моделі: американська – з децентралізацією та електронними системами, європейська – з акцентом на прозорість і недискримінацію, азіатська – з централізацією та підтримкою місцевих виробників. Зарубіжний досвід підкреслює ефективність електронних платформ, централізації закупівель, професіоналізації та антикорупційних заходів.

Незважаючи на реформи, зберігаються проблеми: корупція (змови, дискримінаційні умови), низька конкуренція, непрофесійність закупівельників, технічні збої системи «ProZorro», недоліки законодавства, слабкий контроль і неефективне оскарження. Ці чинники ускладнюють раціональне використання коштів.

Розглянемо на прикладі ситуацію: комунальне підприємство "Міськводоканал" оголошує тендер на закупівлю труб для ремонту водопровідної мережі вартістю 2 мільйони гривень. Відповідно до Закону України "Про публічні закупівлі", процедура відкритих торгів стартує в системі ProZorro. Проте на практиці виникають труднощі, які відображають системні виклики.

Перший виклик – корупція. Припустимо, тендерний комітет підприємства у змові з одним із постачальників, ТОВ "Трубопостач", прописує в тендерній документації дискримінаційні умови: наприклад, вимагає наявність сертифіката, який є лише у цього постачальника, або вказує нестандартні розміри труб, які виробляє лише він. Інші учасники – ТОВ "Водолій" і ТОВ "АкваТех" – не можуть подати пропозиції через ці штучні бар’єри, і "Трубопостач" перемагає з ціною 1,95 мільйона гривень, хоча ринкова вартість могла б бути нижчою.

Другий приклад стосується низької конкуренції. У тому ж тендері, навіть без змови, до участі допускається лише один учасник через складність умов чи недостатню обізнаність малого бізнесу про можливості ProZorro. Наприклад, місцевий підприємець, який міг би запропонувати труби за 1,7 мільйона, не бере участі через брак інформації чи досвіду роботи з системою, що призводить до завищення витрат.

Третій виклик – непрофесійність закупівельників. Уявімо, що тендерний комітет "Міськводоканалу" складається з працівників без спеціальної підготовки. Вони помилково вказують у документації некоректні терміни поставки – 5 днів замість реальних 30, що відлякує потенційних учасників. У результаті тендер скасовується, а ремонт водопроводу затримується, створюючи незручності для громади.

Четвертий приклад пов’язаний із технічними збоями ProZorro. Під час аукціону для цього тендеру система "зависає" через перевантаження серверів, і учасники не встигають подати остаточні пропозиції до дедлайну. Один із них, ТОВ "Водолій", втрачає шанс знизити ціну з 1,85 до 1,8 мільйона гривень, а замовник отримує менш вигідну угоду.

П’ятий виклик – недоліки законодавства. Уявімо, що "Міськводоканал" намагається оскаржити дії учасника, який подав занижену ціну, але Закон не чітко визначає механізм відхилення аномально низьких пропозицій у таких випадках. Це призводить до судового спору, який затягує процес на місяці.

Шостий стосується слабкого контролю. Державна аудиторська служба виявляє порушення в тендері вже після укладення договору з "Трубопостачем", але через брак ресурсів не може оперативно відреагувати, а штраф у 1700 гривень не зупиняє порушників.

Нарешті, неефективне оскарження. ТОВ "АкваТех" подає скаргу до Антимонопольного комітету на дискримінаційні умови, але розгляд триває понад 30 днів через завантаженість органу. За цей час договір уже укладено, і скарга втрачає сенс, хоча могла б заощадити бюджету 200 тисяч гривень.

Ці приклади показують, як корупція, низька конкуренція, непрофесійність, технічні проблеми, недосконалість законодавства, слабкий контроль і затягування оскарження ускладнюють ефективне використання бюджетних коштів. У кожному випадку втрачається або прозорість, або економічна вигода, що підкреслює потребу в подальшому вдосконаленні системи.

Система публічних закупівель в Україні за останні роки пройшла значний шлях реформування, водночас, попри досягнутий прогрес, система стикається з низкою викликів, таких як корупція, низька кваліфікація закупівельників, недоліки законодавства, слабкий контроль і технічні проблеми платформи ProZorro.

Міжнародний досвід демонструє, що вдосконалення систем закупівель можливе через впровадження електронних платформ, централізацію процедур, професіоналізацію кадрів, антикорупційні заходи та соціально відповідальні підходи. Для України ці практики можуть бути адаптовані з урахуванням національного контексту, зокрема шляхом розширення функціоналу ProZorro, створення навчальних програм для закупівельників і посилення громадського нагляду.

Перспективи розвитку законодавчого регулювання публічних закупівель в Україні пов’язані з усуненням прогалин у правовій базі, підвищенням кваліфікації фахівців, посиленням контролю, цифровізацією процесів і гармонізацією з нормами ЄС. Реалізація цих напрямів потребує комплексного підходу, політичної волі, залучення експертів і громадськості, а також інвестицій у технології та освіту. Успішне втілення запропонованих змін сприятиме не лише прозорості й економічній ефективності закупівель, але й зміцненню довіри до державних інститутів, підтримці малого бізнесу та інтеграції України в європейський економічний простір. Таким чином, подальше вдосконалення системи публічних закупівель є стратегічним завданням, яке має стати основою для сталого розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про публічні закупівлі» від 25 грудня 2015 року № 922-VIII (із змінами та доповненнями).

2. Офіційний вебсайт електронної системи закупівель ProZorro – https://prozorro.gov.ua/.

Міністерство освіти і науки України

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Юридичний факультет

Кафедра цивільного та господарського права

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРИВАТНОПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

тези доповідей учасників ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції присвяченої 127 річниці заснування Національного університету біоресурсів і природокористування України

(м. Київ, 15 травня 2025 р.)

Київ 2025

УДК 347.1:347.9:346.1:341.9(477+4)

За зміст та якість матеріалів відповідальними є автори публікацій.

Актуальні питання приватноправового регулювання в умовах євроінтеграції: тези доповідей учасників ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 127-річниці заснування Національного університету біоресурсів і природокористування України (м. Київ, 15 травня 2025 року.) / За заг. ред. проф. О.Ю. Піддубного. Київ, 2025. 234 с.

У збірнику розміщено тексти наукових доповідей, присвячених дослідженню актуальних питань у сфері приватного права в Україні та перспектив його розвитку і вдосконалення в контексті євроінтеграції.

Розраховано на науковців, викладачів, аспірантів та здобувачів наукового ступеню, а також суддів, адвокатів та практикуючих юристів, спеціалістів у сфері приватного права.